

УДК 343.97:343.53 (477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.86>

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Василевич В.В.,

доктор юридичних наук, професор
учений секретар Вченої ради
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0001-9351-4219

Левченко Ю.О.,

кандидат юридичних наук, професор
завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-1124-9517

Василевич В.В., Левченко Ю.О. Національна система запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом.

Соціально-економічна криза в Україні, суттєвими ознаками якої є спад виробництва, розбалансування державних фінансів, бюджетний дефіцит, інфляція, напружена ситуація на ринку кредитних ресурсів тощо, призвела до різкого зростання ступеня криміналізації життєво важливих сфер функціонування держави і, перш за все, економіки. Сучасна криміналізація економіки, недосконалість законодавства щодо протидії економічній злочинності, відсутність дієвої системи державного контролю за діяльністю комерційних структур та недостатня наукова розробленість проблеми запобігання цим злочинам перетворили кредитно-фінансову систему України на зону, сприятливу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, яка, в свою чергу, виступає одним із найпоширеніших правопорушень у сфері економіки, вчинюваних організованою злочинністю.

У статті обґрунтовано роль та значення національної системи запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку в Україні.

Виокремлено основні напрями боротьби з легалізацією майна, одержаного злочинним шляхом, та встановлено актуальність цієї діяльності в Україні. Визначено суб'єктів у сфері фінансового моніторингу, мету та завдання їхньої діяльності. Досліджено законодавчу базу в питанні запобігання та протидії легалізації незаконних доходів. Розглянуто розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1207-р «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення

негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року», метою якого є законодавче, організаційне та інституційне удосконалення та забезпечення стабільного функціонування національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом.

Ключові слова: легалізація доходів; фінансовий моніторинг; митний контроль; фінансова безпека; відмивання коштів, економічна злочинність, економічна безпека, легалізація майна.

Vasylevich V.V., Levchenko Yu.O. National system of prevention of legalization (laundering) of property obtained by crime.

The socio-economic crisis in Ukraine, the essential features of which are the decline in production, the imbalance of state finances, the budget deficit, inflation, the tense situation on the market of credit resources, etc., has led to a sharp increase in the degree of criminalization of vital spheres of the functioning of the state and, above all, of the economy. The modern criminalization of the economy, the imperfection of the legislation on combating economic crime, the lack of an effective system of state control over the activities of commercial structures, and the insufficient scientific development of the problem of preventing these crimes have turned the credit and financial system of Ukraine into a zone favorable for the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, which, in turn, is one of the most common offenses in the field of economy committed by organized crime.

The article substantiates the role and significance of the national system of prevention of legalization (laundering) of proceeds obtained through crime in modern conditions of development in Ukraine. The main directions of combating the legalization of criminally obtained income are highlighted, and the relevance of this activity in Ukraine is established. Subjects in the field of financial monitoring, the purpose and tasks of their activities are defined. The legislative framework in the issue of preventing and countering the legalization of illegal income has been studied. The order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 27, 2023 No. 1207-r «On approval of the plan of measures aimed at preventing the occurrence and/or reducing the negative consequences of risks identified as a result of the third national risk assessment in the field of prevention and countermeasures against legalization (laundering) of income, proceeds of crime, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction, for the period until 2026», the purpose of which is legislative, organizational and institutional improvement and ensuring the stable functioning of the national system for preventing and countering the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime.

Key words: legalization of income; financial monitoring; customs control; financial security; money laundering, economic crime, economic security, property legalization.

Вступ. У сучасних умовах боротьби зі злочинністю в Україні актуальними залишаються проблеми, пов'язані з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом. Із розвитком та зміною економічних, політичних процесів, зростанням інформатизації та глобалізації систем, збільшенням кіберзлочинності ускладнюється структура кримінальних правопорушень та підвищуються ризики легалізації коштів, як в Україні так і поза її межами. Економічна злочинність є найбільш поширеною в усіх країнах світу не залежно від їх розвитку. Саме тому правова захищеність населення та забезпечення економічної безпеки України залишаються вкрай актуальними питаннями сьогодні. У таких умовах роль та значення національної системи запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, набуває важливого значення. Належний рівень ефективності її функціонування дасть змогу мінімізувати ризики, пов'язані з фінансуванням тероризму та відмиванням коштів.

В Україні встановлена кримінальна відповідальність за легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом ст. 209 КК України, та за умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом

(ст. 209-1 КК України). Верховною Радою України прийнятий Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом» (від 28.11.2002 р. з наступними змінами), яким передбачені правові засади та організація системи запобіжної та протидіючої діяльності, в тому числі фінансового моніторингу сумнівних фінансових операцій з охопленням банків цією системою. Проте акти законодавства виявилися недосконалими, організаційна структура та її реалізація – неефективними, зокрема система недостатньо зорієнтована на запобігання злочинним спробам легалізувати доходи кримінального походження, не налагоджено потрібного зв'язку та взаємодії фінансово-кредитних установ з правоохоронними органами. Система фінансового моніторингу, передусім у напрямку виконання нею кримінологічної функції щодо запобігання та протидії легалізації «брудних» грошей, здебільшого функціонує формально, несвоєчасно та неповно реагує на інформацію про сумнівні фінансові операції з ознаками відмивання, тому не відіграє своєї ролі інформаційно-кримінологічного засобу виявлення злочинних форм легалізації кримінальних прибутків та злочинних угруповань, які використовують ці форми. Реальні результати системи фінансового моніторингу, передусім в банках, де проходять основні фінансові потоки, майже відсутні.

Постановка проблеми. Основні проблеми, пов'язані з відсутністю контролю за фінансовими потоками в зоні бойових дій, активізація кримінального світу у зв'язку зі сприятливими умовами, скоєння економічних злочинів – усі ці фактори потребують посиленої уваги до проблеми легалізації коштів і боротьби з фінансуванням тероризму. У різних країнах світу пріоритети боротьби з легалізацією коштів можуть відрізнятися, проте у глобальному масштабі вони є спільними й передбачають посилення контролю за валютними операціями – удосконалення механізмів взаємодії банків, правоохоронних органів і спеціалізованих міжнародних організацій; розвиток системи спеціалізації і координації діяльності органів влади з вироблення і реалізації стратегії боротьби з транснаціональною організованою злочинністю; розробку нових механізмів моніторингу й ідентифікації осіб, помічених у зв'язках з організованими злочинними співтовариствами; розвиток нормативно-правової бази як основи для взаємодії правоохоронних органів із зарубіжними та спеціалізованими міжнародними організаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що досліджуються у роботі, висвітлювалися в працях дослідників у галузі кримінального права та кримінології, які тією чи іншою мірою розглядали питання кримінальної відповідальності за злочини у сфері протидії легаліза-

ції (відмиванню) майана, одержаного злочинним шляхом, досліджувались у працях відомих вітчизняних вчених у різних галузях права, зокрема: О.М. Бандурка, О.М. Джужа, М.І. Бажанов, А.С. Беніцький, Ф.Г. Бурчак, В.К. Гришук, Л.М. Доля, О.Г. Мироненко, М.І. Мельник, Є.О. Несвіт, В.М. Попович, О.Ю. Якімов, П.П. Андрушк, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, Н.С. Карпов, О.Є. Користін, М.В. Лошицький, В.В. Черней, С.С. Чернявський, А.Г. Чубенко, Д.М. Павлов, Ю.О. Волошин, А.М. Колодій, О.О. Дудоров, та інші.

Виклад основного матеріалу. Аналіз поточного стану системи боротьби з легалізацією та відмиванням кримінальних доходів не вказує на наявність стійкої тенденції до зростання або зменшення фактів відмивання злочинно набутих коштів. Згідно з даними основного підрозділу фінансової розвідки країни, який є національним центром для отримання та аналізу повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації, яка має відношення до відмивання коштів – Державної служби фінансового моніторингу України за період з 2015 по 2023 роки, спостерігається різке збільшення обсягу повідомлень про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу, з 4 391 834 повідомлень до 11 462 494 повідомлень (на зростання на 160,99%) у період з 2015 року по 2019 рік. Проте, позитивні зміни, зафіксовані у подальших періодах, а саме у 2020-2021 роках, свідчать про зміцнення ефективності заходів щодо запобігання та протидії відмиванню коштів. Крім цього, зафіксоване зменшення кількості повідомлень про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу, є наступним: у 2020 році спостерігається зниження на 58,61% у порівнянні з 2019 роком, а в 2021 році – на 85,48% у порівнянні з 2019 роком [1, с. 20-23].

Фінансовий моніторинг є важливою складовою системи запобігання фінансовим злочинам. Фактично, фінансовий моніторинг є нічим іншим, як діяльність, що спрямована на виявлення незаконно отриманих доходів та недопущення фінансування тероризму і здійснення фінансових злочинів.

В Україні система фінансового моніторингу складається з двох рівнів: первинного та державного.

Як первинний фінансовий моніторинг, так і державний – це заходи, що проводяться відповідними суб'єктами з метою виконання вимог законодавства щодо боротьби з фінансовими злочинами.

Проголошений Україною вектор на євроінтеграцію, має стимулювати країну відповідати стандартам загальноєвропейської політики боротьби з відмиванням коштів. Підтримка такої політики повинна покращити інвестиційний імідж України та її позиції у світових рейтингах економічної свободи, верховенства права, захисту

прав власності, боротьби з корупцією тощо. Це сприятиме покращенню інвестиційного клімату в країні та, відповідно, залучення іноземних інвесторів до фінансування довгострокових проєктів. Проте протягом усього періоду незалежності України більша частина іноземних інвестицій інвестиціями була лише формально, по суті, відбувалося повернення в Україну капіталу, який був виведений раніше[2].

Ризики легалізації коштів і фінансування тероризму значно зросли з 2014 році внаслідок заострення військового конфлікту на Сході України, складної соціально-політичної ситуації в країні та повномасштабного вторгнення РФ в Україну з 24 лютого 2022 року.

Варто зазначити, що діяльність таких впливових світових організацій, як ООН, МВФ, Світовий банк, Інтерпол, що функціонують з метою вирішення глобальних економічних, соціальних, політичних питань, дедалі частіше зосереджують свою увагу на аспекті економічної безпеки та фінансового моніторингу. Для боротьби з нелегальним обігом фінансових потоків створюються спеціальні міжнародні організації. Їхня діяльність спрямована на моніторинг нелегальних фінансових потоків та оцінку ризиків легалізації коштів у тій чи іншій країні. За результати перевірок формуються відповідні списки, наприклад, з аналізом стану фінансової безпеки, рівнями ризиків[3].

У разі потрапляння до чорного списку значно знижується рейтинг країни, а відповідно й довіра контрагентів-нерезидентів, що здійснюють будь-яку фінансову діяльність на території такої країни.

Найбільш впливовими організаціями в цій сфері та відповідно цілями їхньої діяльності є: –FATF – створена для оцінки поточних результатів співпраці із запобігання використанню банківської системи та фінансових установ для відмивання майана, одержаного злочинним шляхом, та розгляду можливості прийняття додаткових превентивних заходів у цій сфері; – Moneyval – спеціальний комітет експертів ради Європи із взаємної оцінки заходів щодо протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, який створений для здійснення незалежного та загального аналізу боротьби з легалізацією кримінальних коштів; Базельський комітет – основними принципами комітету є ефективний банківський нагляд, який охоплює широке коло питань, включаючи протидію відмиванню доходів, передбачає перевірку органами банківського нагляду наявності в банку адекватних регламентів, положень та інструкцій; Вольфсберзька група – розробка та дотримання 14 принципів боротьби із незаконними банківськими установами в приватному банківському секторі щодо відмивання доходів у банках-кореспондентах,

які регламентують встановлення і підтримку бан-ківських кореспондентських відносин у світовому масштабі; Європейська рада із системних ризиків – відповідальна за макропруденційний нагляд за фінансовою системою ЄС з метою запобігання або зменшення системних ризиків для фінансової стабільності в ЄС, що виникають у процесі розвитку фінансової системи і беручи до уваги макроекономічні тенденції, уникати періодів поширення фінансових дисбалансів; Європейська система фінансового нагляду – здійснює узагальнення правил нагляду, розроблення технічних стандартів, інструкцій і роз'яснень, які можуть бути використані національними регуляторами й урядами в процесі прийняття регуляторних рішень[2].

В Україні центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, є Державна служба фінансового моніторингу. Діяльність служби здійснюється відповідно до Закону України від 14.10.2014 № 1702-VII «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Цей Закон спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства й держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти й розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями [4].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1207-р затверджено План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та зменшенню негативних наслідків легалізації майна, одержаного злочинним шляхом на період до 2026 року [5].

План заходів був розроблений на підставі результатів третьої Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, який передбачає такі основні напрямки:

- підготовка пропозицій щодо вдосконалення та уточнення окремих норм законодавства у сфері запобігання та протидії, а також забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у зазначеній сфері;

- урегулювання питання щодо інформування правоохоронних органів про операції з порушенням граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, зокрема шляхом запровадження стандарту та відповідної алгоритмізації обробки отриманих даних із одночасним роз'ясненням громадськості всіх етапів його функціонування;

- удосконалення механізмів здійснення нагляду суб'єктами державного фінансового моніторингу за суб'єктами первинного фінансового моніторингу щодо дотримання ними вимог до встановлення кінцевого бенефіціарного власника та повідомлення про виявлені розбіжності, зокрема шляхом обміну інформацією із компетентними органами іноземних держав;

- формування комплексної адміністративної звітності у сфері запобігання та протидії;

- виявлення та припинення фактів переміщення через митний кордон України товарів із порушенням законодавства, зокрема лісоматеріалів, грошових коштів, дорогоцінних матеріалів та каміння, культурних цінностей, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, шляхом здійснення спеціальних оперативних заходів (спільних операцій) на митній території України;

- здійснення заходів, спрямованих на запобігання легалізації (відмиванню) майна від податкових злочинів та протидію незаконному перерахуванню коштів за кордон суб'єктами господарювання, зокрема через офшорні зони;

- здійснення заходів, спрямованих на запобігання легалізації (відмиванню) майна від злочинів, пов'язаних із корупційними діями, зокрема нецільовим використанням та/або розкраданням бюджетних коштів;

- ужиття заходів щодо реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, зокрема щодо розбудови платіжної інфраструктури та зниження частки готівкового обігу на користь безготівкового шляхом: підвищення рівня фінансової інклюзії, зокрема стимулювання розвитку платіжної інфраструктури, удосконалення дистанційної ідентифікації та верифікації клієнтів для отримання фінансових послуг (зокрема Системи BankID Національного банку), підвищення фінансової грамотності; розвитку безготівкових розрахунків (зокрема нових платіжних технологій, нових стандартів і форматів платежів (ISO 20022), розвитку Національної платіжної системи "Український платіжний простір", кібербезпеки); виявлення та протидії фінансовому шахрайству; здійснення заходів з метою протидії використанню учасниками платіжного ринку технологій карткових платіжних систем для здійснення переказів на користь суб'єктів, що провадять незаконну діяльність;

- забезпечення відповідно до Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки координування реалізації антикорупційної політики, моніторингу та оцінки її ефективності у сфері запобігання та протидії;
- забезпечення створення та функціонування Державної системи онлайн-моніторингу шляхом: затвердження порядку функціонування Державної системи онлайн-моніторингу; забезпечення впровадження в експлуатацію Державної системи онлайн-моніторингу;
- здійснення заходів, спрямованих на запобігання фінансуванню тероризму та легалізації (відмиванню) майна як частини фінансування військової агресії Російської Федерації проти України, колабораційній діяльності, пособництву державі-агресору, сепаратизму, фінансуванню терористичної діяльності, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- виявлення ймовірних фактів розкрадання гуманітарної та іншої допомоги, яка спрямовується на протидію військовій агресії Російської Федерації проти України;
- виявлення злочинів, пов'язаних із комп'ютерними системами і даними (кіберзлочинів), віртуальними активами, запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного внаслідок вчинення таких злочинів;
- взаємодія із суб'єктами первинного фінансового моніторингу, неприбутковими організаціями та громадськістю;
- міжнародне співробітництво.

Уповноваженими органами державної влади разом з компетентними органами іноземних держав проводиться активна робота із розслідування фактів відмивання коштів, одержаних внаслідок вчинення корупційних діянь, розкрадання та привласнення державних коштів і майна, з метою встановлення та подальшого блокування банківських рахунків та інших активів за кордоном.

Основними результатами здійснення кримінальних проваджень є конфіскація активів, одержаних злочинним шляхом, та їх зарахування до державного бюджету. Нині уповноважені органи державної влади проводять роботу із забезпечення розвитку національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, вимоги до якої значно посилені згідно з оновленими Рекомендаціями FATF, затвердженими Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) [2].

За класифікацією ООН, легалізація (відмивання) злочинних доходів як складник економічної злочинності займає перше місце. З огляду на це легалізація (відмивання) майна, одержаного

злочинним шляхом, сьогодні є не лише негативним соціально-економічним явищем, а й системною загрозою, що становить серйозну небезпеку для сталого розвитку національної економіки та негативно позначається на рівні життя населення [6]. Однак, попри значне нормативно-правове забезпечення протидії легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, на практиці існує ряд проблем, що негативно впливають на розслідування та розкриття цього злочину [7].

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що проблеми політичного, соціально-економічного характеру, які мають місце в Україні, починаючи з 2014 року значно послабили фінансову систему. Уряд країни проводить масштабне реформування фінансового сектору. Незважаючи на це, велика кількість проблем залишається невирішеною, у тому числі й аспект економічної безпеки та фінансового моніторингу. Тому роль та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, є досить важливими в умовах сучасного розвитку фінансового сектору. Від ефективності функціонування системи залежать подальший розвиток країни, зацікавленість інвесторів, покращення загального економічного стану. Необхідно визначити стратегічні орієнтири економічного й соціального розвитку та постійно удосконалювати та застосовувати заходи запобігання легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. Важливе значення в покращенні ефективності системи має інформаційна підтримка та прозорість: відомості про злочини кримінального характеру, про незаконне переміщення фінансових потоків мають бути загальнодоступними. Повинна відбуватися постійна координація діяльності суб'єктів, що здійснюють протидію легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом та їх взаємодія.

З метою подальшого розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, можна запропонувати такі пропозиції: визначення пріоритетних напрямів державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; приведення законодавства у зазначеній сфері у відповідність із стандартами FATF та стандартами, рівнозначними тим, які були прийняті ЄС; запровадження нових механізмів перевірки базової інформації про структуру власності компаній та кінцевих бенефіціарних власників під час проведення державної реєстрації; підвищення рівня наявності, якості та доступності до повної, точної та актуальної інформації, що стосується особи кінцевих бенефіціарних власників і природи та обсягу бенефіціарного володіння (вигоди, інтересу, впли-

ву); своєчасне виявлення, арешт і конфіскація доходів, одержаних злочинним шляхом; посилення заходів щодо запобігання вчиненню терористичних актів, терористичній діяльності та розповсюдженню зброї масового знищення шляхом своєчасного виявлення та блокування джерел їх фінансування; запровадження комплексної адміністративної звітності у зазначеній сфері; підвищення ефективності діяльності правоохоронної та судової системи у зазначеній сфері; удосконалення форм та методів державного регулювання і нагляду з питань фінансового моніторингу та санкційної політики у такій сфері; впровадження та використання нових інформаційних технологій у зазначеній сфері; розвиток партнерських стосунків між суб'єктами фінансового моніторингу державного та приватного секторів, підвищення ефективності міжвідомчої координації та обміну інформацією; поглиблення співпраці з іноземними партнерами та міжнародними організаціями з відповідних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт Державної служби фінансового моніторингу за 2022 рік. Київ, 2023. 61с.
2. Леонов С., Бойко А., Боженко В., Лучко І., Роль та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/195880/196184>
3. Шахрайство на фінансовому ринку: практичний посібник з протидії / за ред. В. Феценка. Київ: Укр. агентство з фінансового розвитку, 2011. 424 с.
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
5. План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та зменшенню негативних наслідків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом на період до 2026 року : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2023 р. № 1207-р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-2023-%D1%80#Text>
6. Олег Бех Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2021/2/39.pdf>
7. Павленко С.О. Тактика протидії торгівлі людьми органами Національної поліції України: вітчизняний та зарубіжний досвід. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». № 5(10) 2018. С. 41–55.